

Forgách Kinga

Új mesemondó Hrabal, Mikszáth és Márquez nyomdokaiban

● Gál Soma *Sármesék* című kötetéről

Gál Soma *Sármesék* című novelláskötete a mesehagyományokat követve kelti életre a Balaton melletti vidéki hétköznapiakat, a sármelléki mítoszokat és a keszthelyi strandon dolgozó fiatalok életét. Csodákkal átszótt, mégis realiztikus környezetben játszódó történetei egyszerre idézik meg a hrabali groteszk stílusvilágot, a márquezi mágikus realista prózát, valamint a Mikszáth és Móríc által teremtett irodalmi hagyományokat. A zalai születésű, elsőkötetes író könyve, amely a FISZ sorozatának hetvenhatodik darabja, a 87. Ünnepi Könyvhétre jelent meg.

A *Sármesék* két részből áll: első felében sármelléki történeteket olvashatunk, kezdve a falu közepén álló víztorony körüli mendemondáktól, egészen a családi anekdotákig. Gál Soma mesemondóként kalauzol el minket a Balaton melletti falu, Sármellék község rejtelseiben, élőbeszédszerűen megkomponált szövegei megszólítják olvasójukat. „Mesét akar hallani? A régi időkről. Tudok egy szépet. Nem is akármilyen, a legbámulatosabb történet, amit valaha megéltem.” (19.) A novellák tétje abban áll, hogy hihetővé válik-e a hihetetlen, vagyis megtörténik-e az olvasóban is a csoda, amely a mű világát megtörve áthágja a valóság határait. A szövegek realista módon épülnek fel, a mesei elemek formájában érkező fordulatok, csavarok mégis organikusán illeszkednek a valós környezetbe.

A novelláknak sok hrabali áthallása van, ahogy azt Fehér Renátó is megfogalmazta a kötet fülszövegében: „Sármelléki capriccio – ez lehetne az alcíme Gál Soma pályanyitó novelláskötetének. Itt Bohumil Hrabal és Nagyapa a világalapítók. Aranyló sörök, rozsdás kerítések. Derű és ború.” A falusi kocsmák hangulata, az ott terjedő mesék és mítoszok alapozzák meg a történeteket, amelyek közvetve vagy közvetlenül utalnak a cseh író műveire. Leginkább a szövegek atmoszférájában, a vidéki miliő hangulatának megragadásában és a karakterek kissé karikírozott megformálása terén érezni a hrabali párhuzamokat, amelyek azt sugallják, Sármellék nem sokban különbözik a cseh falvaktól, ahol az élet középpontja a kocsmák, a mesék és a pletykák pedig igazabbnak tűnnek, mint a valóság.

Hrabal stílusát idézi a tragikum és komikum együttes, egymástól elválaszthatatlan ábrázolása, ahogy a nosztalgia központi szerepe és a pábitel figura feltűnése is, amely a novellák-

ban az események groteszkké alakításának kulcsa. Igen erős az áthallás például az *Asztal megterül* című írásban, amelyben egy vidéki húsbolt jelenik meg – a Bambini di Praga-hoz hasonlóan – mint a falusi élet színtere és szimbóluma, majd vele szemben a városi hentes mint a személytelenség és idegenség jelképe. „Ebben az üzletben szó sincs már a hús szeretetéről, az alkalmazottak csak szeretnék ledolgozni a maguk tizenkét óráját, és hazaesni hullafáradtan a képernyő elé, hogy a tévénézés közben gyorsan megvacsorázzanak, aztán aludjanak a következő munkanap előtt.” (17.) De az egyik novellában Gál Soma ennél is tovább megy, Bohumil Hrabal mint szereplő tűnik fel *A sörökről röviden* című történetben: a sármelléki Hangulat kocsmában gurít le egy jó pilzenit (meg egy Sopronit is). Ahogy Hrabal írásaiban, úgy Gál Soma esetében is csak kiindulópontként szerepel a valóság, amely aztán felemelkedik a groteszk birodalmába. Az igazságot nem a reális, hanem a hihetetlen, a csoda fogja képviselni, az elrugaszkodási pont viszont mindig egy autentikus, valós élmény, amelyet a képzelőerő játéka ír át.

A könyv második, *Szárzsföldi matrózok* című részében kicsit más jellegű, mégis sokban hasonló történeteket olvashatunk: a Keszthely környéki vendéglátós világ bennfentes kulisszatitkaira derül fény. A csodák itt sem maradnak el: az időjárás irányítható az egykori Balaton Szálló éttermének villájával, hajnalonként Tündérlány tűnik fel a parton, vagy rejtélyes kárókatont kell üldözőbe venni a stégnél. Ezeknek a novelláknak a környezetét a strandon dolgozó helyi fiatal fiúk szubkultúrája teszi ki, illetve a tipikusan balatoni atmoszféra, amelyet Gál Soma kifejezően ragadott meg: „majd a csúszda lépcsőjét is lesöpörjük, aztán felállítjuk a helyére a ping-pong asztalt, kicsit szórakozunk vele, kábé vízszintes legyen mindenhol, végül kirakjuk az ártáblát, leülünk a két székre és várjuk a vendégeket” (59.). A történetek egy nyári, tóparti szezont foglalnak magukba, a strand kinyitásától az őszi és az esőzések idejéig tartanak: „az augusztus Balatonon olyan, mint a viccben az ország. Az utolsó vendég kösse ki maga után a biciklit.” (95.)

A novellák narrátora nem mindig azonos, néhol fiatal, máskor idősebbnek tűnik, több történetben kettős elbeszélő tolmácsolja az anekdotákat: van egy hallgató, aki utólag reflektál az elmondottakra, és van egy mesélő, aki átélte és elbeszéli az élményt. Utóbbi lehet egy helyi mozdonyvezető, akinek vonata saját életre kelt, lehet a Nagymama és a Nagypapa, vagy akár a strand éttermének hiperamnéziás pincére, Oszkár is. Ez az elbeszélői technika tovább erősíti a szövegek élőbeszédszerű jellegét és kiemeli a mese és a pletyka legfontosabb elemét is: a továbbadás szükségszerűségét és a hozzáköltés lehetőségét. Gál Soma írásaiban mindkét eszközzel él, narrációs eljárásának köszönhetően meginnog az olvasóban az igazság bizonyosságába vetett hit, amely ugyanakkor érdektelenné is válik az új, csodákkal átszótt valóság tükrében.

Az írások kötődnek a Márquez-féle mágikus realista hagyományhoz is, amely a helyi népi és mitikus elemeket felhasználva a fantázia eszközeivel ad magyarázatot a valóság megfoghatatlan jelenségeire. Ám mindennek a magyar, sármelléki verziója számunkra talán még érdekesebb, a szöveg ettől válik teljesen egyedivé. Gál Soma megidézi a magyar népmesei tradíciókat, valamint Mikszáth és Móricz szövegvilágát is; azokhoz hasonlóan realista módon, találóan, sokszor humorral ragadja meg a falusi környezetet, amelynek atmoszférájához hozzátartozik, hogy olykor misztikus történetek, folklorisztikus mondák vagy hihetetlen pletykák kapnak szárnyra benne. Emellett felbukkan az adomázás, mint narrációs eljárás, ahogy megjelennek a népi irodalomból jól ismert karakterek és szituációk is.

Gál Soma ezeknek a hagyományoknak a folytatója és ötvözője, sármeséiben megelevenedik a magyar valóság, amelyet nem várt csodák forgatnak ki. A meglepő csavarok groteszk humoruk által rendre feltárnak valami nagyobb igazságot – de nem kell aggódni, mindenki hamar túlteszi magát rajtuk, és minden marad a régiben.

(*Fiatalkor Szövetsége, FISZ Könyvek, 2016*)